

הרבים אין בידו לחייב את המזיק, או כיון שסוף סוף הפירות ברשותו והבהמה אוכלתם בכוונה חייב.
 ב. פסק הרא"ש – שלא כדעת כמה גדולים – לפטור, שהרי אפילו במחזורת הלכה כשמואל שפטר, כל שכן במקצה מקום לרשות הרבים. וריא"ז פסק לחייב.

דפים כא – כב

מד. מה הדין בנוקים דלהלן?

א. הכלב והגדי שקפצו מראש הגג ושברו את הכלים.

ב. נפלו מראש הגג ושברו.

ג. דלגו ושברו.

א. שנינו, הכלב והגדי שקפצו מראש הגג ושברו את הכלים – משלם נזק שלם, מפני שהם מועדים (ותולדת רגל היא. רש"י ועוד).

קפצו מגג גבוה, כל שהיא קפיצה חריגה מגדרו של עולם – הריזה שינוי ויצא מכלל 'רגל' (מאירי).

ב. נפלו – פטור, שהרי זה אונס שלא היה להעלותו בדעתו. כן מדויק ממשנתנו וכן שנו בברייתא. ולדעת האומר תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב, העמידו זאת בכלים הסמוכים לכותל, שאין לגביהם פשיעה כי בקפיצה אינם נוחתים עליהם.

א. קיימא לן תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב. הלכך אם היה כלי ארוך שמקצתו סמוך לכותל ומקצתו מרוחק, ונפלו ושברוהו – חייב, שהרי פושע הוא לאותו כלי לענין קפיצה (רא"ש ועוד). וכן אם היה הכותל רעוע, מבואר בגמרא שהואיל ותחילתו בפשיעה לענין אריחים הנופלים, חייב גם על נפילת הכלב והגדי (נמו"י).

ב. נראה שנפילת בהמה על ידי שעשתה מעשה מכון, כגון שדחפה כותל ונפלה עמו – הרי זו תולדת 'קרן' ויש בה תמות ומועדות (ע' להלן מד: גבי הפלת כותל, דקאויל מיניה מיניה ובנמו"י).

פעמים שחייב אף בנפילה; בכותל צר (שהמעקה צר ודחוק, או כותל משופע), שיש לו להעלות על הדעת שמא יפלו ממנו (רב זביד בשם רבא).

א. אין אומרים 'תחילתו בפשיעה וסופו באונס' משן ורגל לקרן, לחייב נזק שלם, שהרי אפילו בפשיעה מתחילה ועד סוף פטרה תורה את הקרן מנזק שלם (תוס'. וכע"ז נקטו התוס' כג. ד"ה סתם) שאם בפשיעה היה חייב חצי משום שיש לו שותף בנזק, גם באונס [שאינו לו שותף] אינו חייב יותר מחצי. וכן אין אומרים תחילתו בפשיעה לענין נזק משונה, לחייב כשסופו באונס [וכגון בכלים הסמוכים לכותל, אין אומרים תחילתו בפשיעה על קפיצה בשינוי, בסמוך לכותל, לחייבו על הנפילה] – ששינוי אינו פשיעה גמורה (רמ"ה ורשב"א. הרמ"ה נקט שאם קפצה בסמוך – משלם חצי נזק, ששינוי הוא. והרשב"א כתב שמשלם נזק שלם ואעפ"כ אין זו פשיעה גמורה).

ב. מצינו ששני אנשים השותפים לגרימת הנזק, אחד פושע מתחילה ועד סוף והשני רק תחילתו בפשיעה – הפושע חייב לבדו (עתוס' ל. ד"ה וחייב, לענין המצניע קוצותיו בכותל רעוע).

ג. תנו רבנן, הכלב והגדי שדלגו ממטה למעלה – פטורים. מלמעלה למטה – חייבים. [אדם ותרגול בכל אופן חייבים]. ואם דלגו שלא כדרך, כלב בזקירה (קפיצה בוינוק) וגדי בסריכה (נועץ צפרניו בכותל ויורד מעט מעט ורק אח"כ קופץ) – משלמים חצי נזק, שמשונה הוא. כן הוא לפי גרסתנו. ולגירסת הרי"ף והרמב"ם ורבנו יהונתן, מה שאמרו ממטה למעלה פטורים היינו מנזק שלם ובשינוי הנ"ל [וריא"ז כתב שבכל ענין ממטה למעלה הוי שינוי]. אבל לפי פירוש ר"י ורא"ש, ממטה למעלה פטורים לגמרי, שאין דרכם בכך כלל. ורק בדילוג שלא כדרך [מלמעלה למטה. רא"ש] אמרו שמשלם חצי נזק.

דפים כב – כג

מה. חיוב אדם על אשו, משום 'חציו' או משום 'ממונו' הוא? מהן הנפקות המבוארות בסוגיא?

רבי יוחנן אמר: אשו משום חציו. וריש לקיש אמר: אשו משום ממונו [שהרי הולכת ממילא שלא כחץ ההולך מכוחו]. אמר רבא: קרא ומתניתא מסייעים לרבי יוחנן: **כי תצא אש – מעצמה – ישלם המבעיר את הבערה.** ותניא: פתח הכתוב בנזקי ממונו, וסיים בנזקי גופו, לומר לך אשו משום חציו. רש"י נקט שאין לחייב על אש משום ממונו אלא כשהאש שלו (וכן משמע מדברי ר"ח (רשב"א ומאירי). וכ"כ רבנו יהונתן). והתוס' חולקים וסוברים שבכל אופן חייב. וכן נקט הרא"ש. נפקא מינה בין רבי יוחנן לריש לקיש: כשהזוק אדם, האם חייב המזיק בארבעה דברים כדין אדם המזיק; נזק צער ריפוי ושבתי, אם לאו.

לדעת רש"י ועוד ראשונים, אין חייבים על חבלת האש בתשלומי בושת משום שאינו מתכוין. ויש מחייבים (עפ"י רמב"ם יד, טו; תשו"ע תיח, יז ובסמ"ע. וכ"ה בירושלמי). במהלך הסוגיא מבוארות נפקות נוספות: כלב שנטל חררה והדליק גדיש; למ"ד משום חציו חייב חציו נזק על כל הגדיש כדין 'צורות', שהרי 'חציו' הכלב הם. ולמ"ד משום ממונו פטור [מלבד על מקום הגחלת. בהנחה – משלם נזק שלם. ובזריקה – חצי נזק], שהרי אין הגחלת שלו ולא מוטל עליו לשמרה. לדעת הרי"א (וכן נראה בתורי"ד), כאשר הולך הכלב את החררה והדליק גדיש – בעל החררה פטור אעפ"י שפשע בשמירתה.

כיוצא בדבר, גמל הטעון פשתן שנכנס פשתנו לחנות ונדלק בנרו של חנוני והדליק את הבירה; למ"ד משום חציו – חייב [נזק שלם על מקום הלהבה הראשונה. וחצי נזק על שאר הבירה – משום צורות. ראב"ד], ולמ"ד משום ממונו – אינו חייב אלא במסכסכת הבירה כולה. [ואעפ"כ אם היה הנר בחוץ שלא כדין – בעל הגמל פטור, באופן שסיכסכה בעמידה ולא היה יכול להרחיקה כגון שעמדה להטיל מימיה. ואולם אם היה יכול להרחיק – חייב (עם בעל הנר. תוס' ורשב"א ומאירי. ובתו"ח נטה מדבריהם ופירש דלמ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור – אין חייב בעל הנר)].

וכן נפקא מינה לענין 'קם ליה בדרבה מיניה', כגון שהדליק גדיש חברו והיה שם עבד כפות; לרבי יוחנן פטור מתשלומי ממונו הואיל ונתחייב מיתה על העבד, שהרי הרגו ב'חציו'. ולריש לקיש חייב ממונו כי אינו חייב מיתה, מלבד אם הצית בגופו של עבד.

א. מבואר ברא"ש ובשאר ראשונים, שיש באש חיוב מיתה לרוצח לרבי יוחנן. ואילו בחדושי הר"ן (בסנהדרין עז. וע"ש בתוס') חולק וסובר שרק לענין נזקין אמרו לחייב בארבעה דברים, אבל חיוב מיתה בפועל אין אלא על הריגה במעשה בידים או בכח ראשון (ויש לבאר לפי דעה זו דברי רש"י ורש"ל להלן מג:).